

WERELDMILIEUDAG

De Korenwolf

Foto: G. Baumgart

5 juni

Wereldmilieudag

Op 5 juni is het Wereldmilieudag. Over de hele wereld is er dan speciale aandacht voor het milieu. Dat is een goede zaak. Er kan niet genoeg aandacht voor het milieu gevraagd worden.

Maar wat wanneer je elke dag zo'n zestig kilometer om moet rijden omdat een heel klein diertje verhindert dat er verder wordt gewerkt aan de aanleg van een snelweg? Of een nog kleiner diertje er voor zorgt dat de bouw van een industrieterrein niet doorgaat?

Het is natuurlijk geweldig dat we ervoor zorgen dat herten veilig van de ene kant van een drukke weg naar de andere kant kunnen. En dat we zuinig op de dassen zijn en hen helpen met dassentunnels langs de snelweg. Maar korenwolven en knoflookpadden? Ze spreken niet zo tot de verbeelding als herten en dassen. Je ziet ze bijna nooit. Bestaan ze eigenlijk wel? En waar zijn ze dan goed voor?

Op jacht! Naar de korenwolf en de knoflookpad. En naar een goed milieu.

Doelgroep

Leerlingen van de groepen 7 en 8 van de basisschool (10-12 jaar)

Doelstellingen

- De leerling leert uiteenlopende perspectieven te onderscheiden
- De leerling is in staat bewuste keuzen te maken in de natuur- en milieuvraagstukken waarmee hij geconfronteerd wordt
- De leerling wordt gestimuleerd om zich in te zetten voor zijn leefomgeving

Vakken en kerndoelen

Oriëntatie op Mens en Wereld: Milieu

Kerndoel 21

- De leerlingen kunnen de wisselwerking tussen mens en milieu uitleggen
- De leerlingen kunnen voorbeelden geven van ingrepen van de mens op het milieu

Kerndoel 22

- De leerlingen kunnen met zorg omgaan met de natuur
- De leerlingen zijn in staat om keuzen te maken waarbij het milieu een wezenlijke rol speelt

Dank

Wij danken Gérard Baumgart, Annie Zuiderwijk, Martin van den Berg en Vereniging Das & Boom voor het verlenen van toestemming voor overname van foto's.

WW

werkbladen

Beschermde dieren in Nederland

Ken je die reclame waarin een tehuis wordt gezocht voor een moeder en een dochter aap, omdat hun woongebied wordt bedreigd? Of die van die tijger waarop te veel wordt gejaagd, omdat in veel landen onderdelen van de tijger veel geld waard zijn?

Deze beschermde dieren spreken tot de verbeelding. Misschien ook omdat we ze regelmatig in een natuurprogramma zien, net als andere bedreigde diersoorten als de witte neushoorn of sommige olifantsoorten.

Er zijn landen waar de jacht op dieren, de jacht met een geweer, vervangen is door een jacht op dezelfde dieren met een foto- of filmcamera. Geen safari's meer om terug te komen met een tijgervel of een leeuwenkop, maar met fotomateriaal van deze dieren.

Ook al trotseer je nu geen gevaren meer, zoals vroeger, het woord safari heeft nog steeds iets avontuurlijks: sluipen door het hoge gras, zorgen dat de prooi jouw lucht niet oppikt; je kunt je er kortom van alles bij voorstellen. Dat de dieren die je ziet ook nog eens zeldzaam zijn, maakt het extra spannend.

Toch hoef je niet helemaal naar Afrika om zeldzame dieren te zien; sterker nog, ook Nederland heeft een aantal zeldzame, en daardoor beschermde, diersoorten.

Zo zeldzaam dat miljoenenkostende projecten afgeblazen worden wanneer er een van deze dieren op het terrein van bijvoorbeeld een nieuw te bouwen industrieterrein gezien wordt. Of waardoor een geplande snelweg niet door gaat door de aanwezigheid van een van hen.

Maar hoe kan dat nou, hoor ik je zeggen; heb ik wat gemist, heb ik geslapen? Ik heb er nog nooit één gezien! Nou wees maar niet bang. Aan jou ligt het niet, het ligt meer aan het formaat van onze dieren. De korenwolf bijvoorbeeld, de geweldenaar die in zijn eentje de aanleg van een industrieterrein bij Heerlen heeft tegengehouden, wordt maximaal 500 gram zwaar. 500 gram! Een korenwolf is geen wolfsoort, maar een in het wild levende hamster. Zijn totale lengte is maximaal 30 centimeter. In verhouding tot een neushoorn, tijger of gorilla is dat een absoluut lachertje.

Knoflookpad; foto © Annie Zuiderwijk

De knoflookpad, een ander zeer zeldzaam dier in Nederland, is een echte pad, met de afmetingen van een pad, iets groter dan een kikker dus. Dit dier zorgde voor opschudding toen zijn leefgebied op het geplande bedrijventerrein in Roermond bleek te liggen. Niet alleen zijn leefgebied overigens. Met name de paargronden, de plek waar jonge padjes gemaakt worden, dreigden gevaar te lopen.

1. Bedenk samen met je groep een reclame voor een inheemse bedreigde diersoort. Welk diertje spreekt je het meest aan? Wat kun je verzinnen om dit dier in de belangstelling te krijgen?
2. Bij een protest hoort vaak een slogan, een slagzin. In korte, kernachtige woorden wordt de reden voor het protest verteld, bijna altijd op rijm, want dat blijft je het meeste bij. Bedenk een klemmend protest met een pakkende slagzin voor het dier dat je het meeste aanspreekt.
3. Schrijf een stuk voor de schoolkrant voor het dier dat jullie groep extra onder de aandacht wil brengen. De beschermde dieren hebben allemaal met elkaar gemeen dat ze moeilijk zijn te vinden. Illustreer je stuk uit de schoolkrant met enkele tekeningen.

Economie en natuur

Nederland is een interessant land voor buitenlandse bedrijven die zich in Europa willen vestigen. Het ligt aan zee en heeft grote havens; dat is belangrijk voor het transport van goederen over water. De infrastructuur, dat is het totaal van wegen, waterwegen en spoorwegen, is goed. Het land heeft goede luchthavens en de Nederlander is gewend om internationaal te denken. Bijna elke Nederlander spreekt een tweede taal naast het Nederlands. Nederlanders kunnen hard werken en ze zijn commercieel ingesteld; dat wil zeggen: ze willen graag geld verdienen. Bij elkaar opgeteld is dat een aantal redenen om voor ons land te kiezen.

Wanneer je als buitenlands bedrijf voor een plek in Nederland hebt gekozen, ga je praten met de gemeente waarin dit terrein ligt. Misschien zijn er wel gemeentelijke regelingen die het extra gunstig maken om hier naar toe te komen. Vaak kunnen gemeenten de gemeentebelasting of de grondbelasting verlagen om het voor een buitenlandse vestiging nog aantrekkelijker te maken om zich bij hen te vestigen.

Een gemeente heeft er namelijk ook profijt van als een buitenlands bedrijf op hun industrieterrein komt. Vaak betekent dat extra inkomsten. Of minder uitgaven die een gemeente hoeft te doen. Stel dat het nieuwe bedrijf 50 mensen werk biedt die nu werkloos zijn en een uitkering hebben. Ofschoon het grootste gedeelte van zo'n uitkering door de staat betaald wordt, moet de gemeente er zelf ook een gedeelte van betalen. Dat geld kan de gemeente dan in haar zak houden. Wanneer mensen meer geld verdienen, geven ze ook meer uit. Daar hebben de plaatselijke winkels weer plezier van. En een groot buitenlands bedrijf op je industrieterrein trekt weer andere bedrijven aan. Uiteindelijk gaat iedereen er op vooruit.

De gemeente maakt het terrein bouwklaar, een architect ontwerpt een bedrijfspand, alles ligt op schema en dan opeens komt de boodschap dat er diersporen zijn gevonden, mogelijk van een bedreigde diersoort. Wat doe je dan?

De eerste mogelijkheid is net te doen alsof er niets aan de hand is; wat niet weet wat niet deert! Dat is wel een beetje griezelig, want stel je voor dat het toch uitkomt.

De tweede mogelijkheid is alle activiteiten stopzetten en een onderzoek te laten uitvoeren. Komt er een bedreigde diersoort voor en hoe zeldzaam is die?

Als er een inventaris is gemaakt van de diersoorten die in het gebied leven, worden er afwegingen gemaakt: hoe zeldzaam zijn de getelde dieren en diersoorten en hoe hoog is het belang van de nieuwe plannen? Zijn de plannen belangrijk voor de werkgelegenheid, kunnen ze ergens anders gerealiseerd worden? Of kan de natuur op een andere plek gecompenseerd worden? In het geval van de korenwolf betekende dat er oftewel dieren gefokt worden en later uitgezet, of een gedeelte waar nu geen korenwolves zijn, speciaal geschikt voor hen gemaakt wordt. De wetten op beschermde dieren zijn er niet voor niets, zegt de wetgever.

1. Hoe groot moet volgens jou een diersoort zijn voordat je het beschermt? Moet het een dier van drie centimeter groot zijn, of tenminste 20 centimeter groot? Praat erover met je groep.
2. Maak met je groep een maquette voor een ideale, nieuw aan te leggen plek voor de korenwolf. Het zou leuk zijn als er in jullie totale groep vier verschillende maquettes zijn, zodat je er uiteindelijk één kunt kiezen die het allerbeste, mooiste of leukste is.

De rode lijsten

Misschien heeft er iemand in je groep een spreekbeurt gehouden over een diplodocus of een triceratops. Je weet onmiddellijk dat het dinosaurussen zijn, zonder dat je deze dieren ooit hebt gezien. Er zijn in de winkel zelfs plastic speelfiguren te koop. Op de televisie is serie geweest waarin ze, net echt, over het scherm lopen. Het lijkt soms wel of we meer van de dieren uit het verleden weten dan van de dieren van nu.

Wat weten we bijvoorbeeld van beschermde Nederlandse dieren? Hoe ziet de zandhagedis eruit, of de zeggekorfslak of de boomkikker? Hoeveel zijn er nog van zijn en hoe zeldzaam ze zijn eigenlijk?

Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij laat dat bijhouden. Dit ministerie geeft de stand van zaken weer in de zogenaamde rode lijsten. Door middel van deze lijsten wordt de balans opgemaakt. Hoe goed of slecht het gaat met een bepaalde soortgroep? Als het goed met ze gaat, komen dieren of planten uit een soortgroep niet op de rode lijst.

Om een voorbeeld te geven: in Nederland zijn er zestien inheemse soorten amfibieën, dat zijn dieren als kikkers en padden die zowel in het water als op het land kunnen leven. Van die zestien staan er negen op de rode lijst. Met de zeven die er niet opstaat gaat het goed. Zij lopen geen gevaar om uit te sterven en horen niet bij de bedreigde diersoorten.

Er zijn tien rode lijsten:

- 1 vogels
- 2 zoogdieren
- 3 dagvlinders
- 4 reptielen en amfibieën
- 5 paddestoelen
- 6 korstmossen
- 7 libellen
- 8 krekels en sprinkhanen
- 9 zoetwatervissen
- 10 hogere planten

De korenwolf staat op lijst 2

*Foto:
Das & Boom*

Natuurlijk is het niet voldoende om bedreigde dieren alleen maar op een lijst te zetten. Daarom worden er tevens maatregelen genomen om de achteruitgang van bedreigde soorten minimaal te stoppen. Als het maar even kan wordt de omvang van de populatie hersteld.

Er zijn inmiddels al enkele tientallen jonge korenwolven geboren door het fokprogramma dat voor hen ontworpen is. Die worden dan na verloop van tijd weer uitgezet op landbouwterreinen die zo zijn ingericht dat ze 'hamstervriendelijk' zijn. Hamstervriendelijk betekent in dit geval dat het een stuk glooiend terrein is, van ongeveer 1 hectare, met graan erop. Als het goed gaat met het milieu, en op Wereldmilieudag staan we daar extra bij stil, kunnen kinderen over zestig jaar échte korenwolven, dassen, zeggekorfslakken, boomkikkers en talloze andere planten- en diersoorten bekijken in plaats van ze als uitgestorven dieren op de televisie te zien.

1. Bedenk met je groep een systeem hoe je bedreigde dieren kunt tellen. Hoe pak je dat aan als de deze dieren niet zo makkelijk in de natuur ziet? Schrijf op papier wat jullie groep bedacht heeft.
2. Vind je dat Nederland tegen andere landen mag zeggen welke dieren ze moeten beschermen of moet ieder land dat zelf maar weten? Praat erover met de hele groep.
3. Noem twee uitgestorven dieren en vertel waarom ze uitgestorven zijn.

H

Handleiding

Beschermde dieren in Nederland

Hoezo geen safari naar Nederlandse bedreigde diersoorten?

Onderstaand stukje kunt u gebruiken om uw leerlingen op een idee te brengen voor een reclamecampagne voor het dier naar hun keuze.

U hebt gezien dat de opdrachten bij werkblad 1 vooral creatieve opdrachten zijn. U kunt uw leerlingen voor verwerving van informatie over bedreigde dieren naar de mediatheek sturen, of misschien is er gelegenheid om een gastspreker uit te nodigen.

Programma paddensafari

Het definitieve programma van de paddensafari door het Westerpark op 10 mei is bekend. Wegens de overweldigende belangstelling voor de bedreigde rugstreeppad is het programma uitgebreid met een lezing en diavertoning.

- 20 uur verzamelen bij De Koperen Knoop, Van Limburg Stirumstraat 119.
- 20.30-21.15 uur lezing en diavertoning door Axel Groenveld van het RAVON (Amfibieënonderzoek Nederland). Gelegenheid tot vragen stellen en een drankje op kosten van de Vrienden van het Westerpark.
- 22.30-23.30 uur paddensafari door het park
Om de dieren te vinden en te horen moet het wel een enigszins warme, droge avond zijn.

1. Hoe wordt er eigenlijk reclame gemaakt? Reclame op tv, op de radio in de krant verschilt altijd van elkaar. Geloof je reclameboodschappen? Voor welk medium wordt de reclame campagne ontworpen? En voor welk dier?
2. Typisch een opdracht voor een groepsgesprek, want al brainstormend komen vaak de beste ideeën boven.
3. Het stuk voor de schoolkrant kan als onderdeel van de reclamecampagne gebruikt worden. Misschien kan in een groepje de ene helft schrijven en de andere tekenen.

Economie en natuur

Op dit werkblad staat het spanningsveld tussen economie en milieu centraal. Vaak wint de economie, tenzij er bedreigde diersoorten in het spel zijn. Dan wint vaak het milieu, soms tot ergernis van overheden en bedrijfsleven.

1. Is de grootte van een dier al dan niet van belang voor de bescherming? Moet iedereen plezier kunnen hebben van een dier? Is het belangrijk of je het wel of niet kunt zien? Een goed onderwerp voor een kringgesprek.
2. Het zou natuurlijk helemaal mooi zijn wanneer de maquette op schaal is, zoals dat heet, maar het belangrijkste is dat uw leerlingen weten waar een korenwolf zich happy bij voelt. Het is leuk als er een jury van kinderen uit de diverse groepen een winnaar kiest, maar noodzakelijk is het niet.

De rode lijsten

Op werkblad 4 staat het beschermen van bedreigde diersoorten in Nederland centraal. Het onderstaand stuk geeft weer hoe een inheemse bedreigde diersoort, de korenwolf, geïnventariseerd wordt.

Hamster-surveillance op mountainbikes

3-9-1999 - Stoppelvelden in Zuid-Limburg. Het is augustus. Het tarwe, gerst, haver en rogge zijn geoogst en wat rest is een glooiend veld vol stoppels. Als een ongeschoren wang waar een maand later de ploeg overheen gaat. In het zuiden van Limburg is dat een spannende maand. Want het is het allerbeste moment om na te gaan of er hamsters wonen. Korenwolven, zoals de populaire bijnaam luidt voor dit knaagdier dat in Nederland op de rand van uitsterven staat.

Niemand weet precies hoeveel hamsterburchten we nog hebben. Maar dat de soort beschermd moet worden, daar is iedereen het wel over eens. Daarom hebben de provincie Limburg en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij samen opdracht gegeven tot een grondige inventarisatie.

Spannend

Dit gebeurt simpelweg door met een mountainbike over de stoppelvelden te fietsen en de grond af te speuren naar hamsterholen. Guido van der Lugt (21) en Maurice Mouthaan (23) zijn zo bezig met hun 'surveillance'. Dat is ook het enige dat ze de maand augustus 1999 non-stop doen. Stoppelvelden af fietsen. Vele honderden, hoe meer hoe beter. "Elke keer weer spannend", vindt Guido van der Lugt. "Het kost je de hele tijd door concentratie. Ik moet er niet aan denken dat je een hamsterburcht mist, doordat je even niet oplet. Dat zou doodzonde zijn, want we gaan de honderd bij lange niet meer halen."

Bron: Natuurnieuws, het blad van de Vereniging Natuurmonumenten

1. Je kunt dieren die je niet gemakkelijk ziet misschien wel filmen, wanneer je een camera infrarood camera in hun leefgebied plaats. Je kunt ook diersporen tellen, zoals hierboven staat beschreven. De vogelbescherming verdeelt een watergebied in denkbeeldige vierkanten en telt dan de vogels. Elk idee is goed, zolang uw leerlingen erover nagedacht hebben.
2. Deze opdracht probeert de visie van uw leerlingen te peilen. U kunt vertellen dat de status van beschermde dieren vaak internationaal vastgesteld wordt. Er zijn bijvoorbeeld internationale wetten tegen het smokkelen van dieren. Niet elk land heeft voldoende financiële middelen om inheemse dieren te beschermen en dan kan buitenlandse hulp welkom zijn.
3. Er kunnen heel veel redenen zijn waarom een dier uitsterft. Te weinig voedsel, of een te klein leefgebied, of een verzwakking van de soort door inteelt. Daarom werken dierentuinen bijvoorbeeld met uitwisseling van dieren in internationale fokprogramma's.

Meer informatie op internet:

<http://members.tripod.lycos.nl/Korenwolf/info.html>
Herbergt een informatieve korenwolfsite

<http://www.unep.org/wed/>
De officiële website van de Wereldmilieudag (World Environment Day)